

Plesu-Eliade.rtf/15apr.2009/19 483 car.

Isabela Vasiliu-Scraba

Un fals filosof al religiilor -Andrei Pleșu- despre unul autentic: Mircea Eliade

Motto: “*Aș vrea să pot scrie odată acest lucru grozav: teroarea istoriei este teroarea omului față de om (...). Viitoarele capodopere ale literaturii universale se vor crea pornind de la această terifiantă experiență*” (Mircea Eliade, 29 ian.1944)

Aservit comandamentelor politice dinainte de 1989, Andrei Pleșu l-a “reconsiderat” pe Eliade într-un articol scris prin 1984-1985, cuprins în volumul post-decembrist *Limba păsărilor* (1994). Recenzând cartea apărută la fosta Editură Politică condusă înainte de 1990 de Valter Roman, George Pruteanu scria că autorul articolelor cuprinse în ea reușește performanța “să nu renunțe la comprehensiunea jovială chiar și a adevărilor solemne”(*Un Sancho Panza în Est*, rev. “România literară”, nr.8/ 1995). Sigur, rândurile lui Pruteanu denotă simpatia față de “angelologul” Pleșu, cum îi plăcea prin acei ani să fie numit. Dar și nivelarea materialist-dialectică încurajând “modul jovial” de înțelegere a adevărilor solemne. După un an de frecventare a mediilor occidentale în calitate de atașat cultural la Londra și la Lisabona, Mircea Eliade observase că unii scriitori au tendința de a-și însuși “filozofia la modă a timpului în care trăiesc, chiar în aspectele ei cele mai sterile și mai vulgare” (*Jurnal*, 29 mai 1941).

Pentru ca lucrările științifice ale lui Eliade să nu dăuneze nivelării culturale din comunism, ele au fost tipărite cu mare greutate și multă parcimonie(1). La data “reconsiderării” istoricului religiilor, publicul românesc era foarte avid de Eliade. Poate de aceea în articolul său, spre a mai tempera spiritele înfierbântate de ecoul succesului marelui Eliade, Andrei Pleșu plasează din start două neadevăruri crase, ambele cu vădite tendințe manipulatorii în sensul micșorării realei aprecieri de care s-a bucurat (2) faimosul istoric al religiilor. De o certă vioiciune în exprimarea falsurilor și a incoerențelor ideatice menite a ilustra o așa-zisă *componentă sud-est europeană a gândirii lui Eliade*, eseistului nu-i reușește altceva decât să demonstreze duplicitatea culturii oficiale a cărei victimă predilectă a fost și continuă să fie Mircea Eliade.

Cum am menționat deja, articolul debutează cu niște informații bibliografice dubioase. “Primul text monografic dedicat, în Occident, lui Mircea Eliade a apărut în 1963”, notează Pleșu desconsiderând adevărul care nu era greu de aflat: deja în 1960 era apărută cartea lui Welbon, *Image of Man, an anthropogeny by a Historian of Religions: Mircea Eliade* (v. M. Eliade, *Contribuții bibliografice*, de M. Handoca, 1980, pp.98-99). Pleșu scrie aceste lucruri făcându-se că nu știe de cartea lui Handoca, aflată în majoritatea bibliotecilor publice din București. Oricum, dacă cineva ar fi vrut să comenteze neadevărurile strecurate de el ca din întâmplare, teroarea ideologică permanentă determina refuzul articolelor cu accente critice, catalogate a priori drept “atac la persoană”. În plus, revistele importante se aflau sub controlul comuniștilor internaționaliști, adică a grupării “literare” din care Pleșu făcea parte (v. *Cartea albă a securității*, 1996).

Desigur Mircea Eliade era perfect la curent cu duplicitatea acestei mafii literare care deținea pozițiile cheie în cultura română și care amâna cât putea publicarea operelor sale. De aceea filosoful religiilor n-a ezitat să-i dea biografului său 3000 de franci francezi (v. *Jurnalul*) ca acesta să poată plăti în 1980 tipărirea volumului *Mircea Eliade-Contribuții biobibliografice*, indiferent unde. Numai că această soluție implica riscul desconsiderării cărților astfel apărute, și atunci, ca și acum.

În fraza care succede primeia: “A urmat o destul de lungă tăcere, după care însă, începând din 1976 exegeza (...) a intrat într-o fază de acumulare galopantă”, atât partea cu “lunga tăcere”, cât și imaginarea unui moment -1976- în care situația s-ar fi îmbunătățit sînt pure invenții ale lui Andrei Pleșu care nu pot fi probate prin nimic. După 1963 până la volumul din 1976 a lui Saliba nu a urmat nici o “o tăcere”, fie ea lungă ori scurtă, cum dorește, prin cel de-al doilea neadevăr, a-și induce în eroare cititorii fostul conducător a tinerilor comuniști din Institutul de Istoria Artei.

Pentru că tezei de doctorat de la Northwestern University din 1960, i-au urmat cartea americanului Altizer din 1963 (singura amintită de Pleșu), urmată și ea de teza de doctorat despre *Le Thème du Temps dans l'oeuvre de Mircea Eliade* prezentată la Université catholique de Louvain în 1965. Un an mai târziu apărea în Italia la Università di Bari o altă teză dedicată operei lui Mircea Eliade. În America s-a publicat în 1968 exegeza lui Schreiber, *The value of History and of Jesus Christ in the works of Mircea Eliade*, iar în 1969 apărea masiva lucrare de 460 p. (*Myth and Symbol. Studies in Honour of Mircea Eliade*) în care Eliade era omagiat de cele mai mari personalități ale timpului (G. Tucci, P. Ricoeur, G. Dumézil, G. Scholem, W. Mueller, E. Benz, U. Bianchi, E. Junger, G. Spaltmann, universitarii spanioli de origine română: Vintilă Horia, George Uscătescu și scriitorii Emil Cioran și Vigil Ierunca, etc.).

Myth and Symbol din 1969 - pe care auto-intitulatul “filosof al religiilor”(3) se face că nu-l știe (cum “nu-l știe” nici Editura Humanitas care în două decenii n-a avut timp să afle de existența volumului, pentru a-l traduce și tipări în românește) -, a fost urmat în America de două teze de doctorat despre Mircea Eliade în 1970, trei în 1971, două în 1972 și una la Toronto în 1973. Între 1973 și 1976 în Japonia s-au tradus și tipărit în 13 volume operele marelui istoric al religiilor, desigur însoțite de felurite exegeze ale gândirii savantului. În 1974 s-au publicat trei doctorate despre Eliade la Louvain, unul la Ottawa în 1975, alte două la Louvain în 1975, iar în 1976 nu a apărut doar “*Homo religiosus*” în *Mircea Eliade* a lui Saliba, ci și un volum de exegeză semnat de profesorul de la Universitatea din Roma, Leo Lugarini, *Tema del sacro: R. Otto e Mircea Eliade*.

Așadar de o “tăcere destul de lungă”, - pe care n-am greși prea mult s-o numim “tăcere totală” -, nu poate fi vorba decât în ce privește receptarea științifică a operei de filosofia religiilor scrisă de un istoric al artei. Precizarea noastră nu ține de biografia lui Pleșu. Ea are în vedere mai ales iubirea de frumos a acestuia. Într-adevăr, acel *opus magnum* al său apărut în 2003 încântă privirea cu vrăbiile sale stilizate. Agățate pe sârmă una lângă alta, cele trei înaripate se regăsesc cu precizie în susul fiecărei pagini din cele 280 ale cărții: atât pentru bucuria artistică cât și să nu se uite că e vorba de o carte *Despre îngeri!*

În ce-l privește pe Eliade, numai în perioada celor 14 ani avuți în vedere de Pleșu (între 1963 și 1976) despre numeroasele sale cărți de istoria religiilor s-au scris vreo 20 de lucrări de doctorat în SUA, Canada și Europa occidentală, fără a mai pune la socoteală studiile ample care i-au fost consacrate de diverși autori occidentali în 6 volume colective apărute pe la diferite universități în această perioadă (v. M. Handoca, *Mircea Eliade-Contribuții biobibliografice*, 1980, pp.100-101) asta desigur fără a considera că anul 1976 ar fi produs vreo schimbare în ritmul de apariție a exegezelor la opera lui Eliade.

Cum bine se știe, dar se ocultează în mod răuvoitor, Mircea Eliade a fost membru a cinci Academii și profesor honoris causa a zece universități. Generații întregi au învățat în Occident carte după lucrările lui. Marele istoric ale religiilor a fost permanent onorat de lumea academică pentru activitatea sa științifică. “Acumularea galopantă” (apud. Pleșu) a prețuirii sale ca istoric al religiilor a culminat cu tipărirea (post-mortem) la Macmillan (New York, 1987) a celor 8 volume duble la care profesorul de la Chicago a fost redactor șef: Mircea Eliade, **The Encyclopedia of Religions** (16 volume). Citarea culegerii de “studii omagiale publicată de H.P.Duerr” ca un fel de culme atinsă în 1984, un adevărat Everest al aprecierii de care s-a bucurat faimosul istoric al religiilor aduce o notă înveselitoare în articolul lui Pleșu.

În fapt, prin toate onorurile academice care i s-au conferit, Eliade a fost răsplătit de confrății săi de-a lungul întregii vieți pentru profunzimea gândirii sale și pentru reala îmbogățire a patrimoniului de valori culturale a omenirii. Mircea Eliade nu este un produs al unor mașinații politice puse în funcțiune din timp. El n-a fost predestinat de alții să ocupe o poziție proeminentă. Eliade n-a ajuns la premii și onoruri pe criterii extra-culturale, într-o atmosferă de teroare ideologică exercitată constant în România ciuntită și batjocorită prin inventarea limbii moldovenești, așa cum s-a întâmplat cu Pleșu, fost membru de partid împins în față din cea mai fragedă junețe prin publicarea primelor sale conspecte de istoria artei, la vremea când Ion Frunzetti (1918-1985) avea 53 de ani și putea scrie cu mult mai mult folos pentru cultura românească. Doar Andrei Pleșu, după trei decenii de mediatizare - de la debutul din 1971 cu acele notițe din albumul *Corot* (Antologia și traducerea textelor, selecția imaginilor și cronologia: ANDREI PLEȘU)-, continuă să fie un scriitor notoriu, dar, din păcate, cu o notorietate slab susținută de operă.

Alexandru Dragomir îi spusese tânărului Fabian Anton că există oameni care nu sînt faimoși de pomană, cum a fost Noica, de pildă. Andrei Pleșu a reușit performanța de a deveni notoriu rămânând un scriitor ca mulți alții, autor al unei firave opere “științifice” lăudată prin reciprocitate și prin relații clientelare, un eseist diferit de alți eseși prin cele două ministere. Un faimos scriitor de limbă română cu atât mai “singularizat” cu cât nici ca ministru al culturii, nici ca ministru de externe nu s-a preocupat să lămurească politicienii din vest cum este cu limba și cu etnia “moldovenească”, ocupat cum era să le spună că România e “țara lui Dracula” (4). E drept însă că ambele posturi au coincis cu vreo zece distincții academice, recolta mai bogată fiind la cel de-al doilea portofoliu ministerial, deși între timp nu-i mai apăruse nici o nouă contribuție științifică la filosofia religiilor.

La urma urmelor, pentru notorietatea lui Pleșu nu a fost necesară scrierea niciunui volum de istoria religiilor, fiindcă publicarea unui plătând curs post-decembrist “*despre îngeri*” și tipărirea unor colecții de articole de manipulare ideologică și post-ideologică (în stilul articolului despre *Componenta sud-est europeană a gândirii lui Mircea Eliade*) nu intră în categoria istoriei religiilor. Sigur, asta este părerea noastră. Dar ea e indirect confirmată de Andrei Pleșu care pentru propriile-i producții de “filosof al religiilor” a inventat o rubrică specială pe care a botezat-o “religie și modernitate”.

Inedita direcție de cercetare a istoriei religiilor a fost omologată cu prilejul înființării Institutului de Istoria Religiilor (ihr-acad) pe care îl conduce (H.G. nr. 32/09-01-2008). Si, ca să nu rămână nici un dubiu asupra insolitului gen de cercetări preconizate pentru această nouă rubrică a istoriei religiilor, e suficient să menționăm cartea despre alunecările “fasciste” ale Bisericii ortodoxe din România interbelică scrisă de specialistul în ortodoxie al Institutului, care, fiind în Elveția, visa să scrie despre “fasciștii” Eliade, Cioran, Eugen Ionescu, dar i-a luat-o Alexandra Laignel-Lavastine înainte (5). Theodor Cazaban observa escalada în confuzie pornită de la cuvântul “legionar”, însemnând fascist, “fascist” însemnând nazist, iar “nazist” însemnând ce-i mai rău pe lume: “In acest amalgam, în această escaladă de confuzie se poate practica orice fel de manipulare”, concluziona jurnalistul.

Spre a evidenția *provincialismul* lui Eliade, Andrei Pleșu s-a gândit să fie original și să nu repete ce-au spus alții mai știutori decât el despre *românitatea latentă* în toate scrierile renumitului profesor de la Chicago, format în efervescenta culturală a unei țări libere și respectate la Societatea Națiunilor datorită miniștrilor care o reprezentau peste hotare.

Pe urmele unui perfect necunoscut, fostul ministru al culturii ține să evidențieze o așa-zisă “componentă sud-est europeană” în scrierile hermeneutului universurilor religioase, fără a-și bate capul să argumenteze ideea. În locul oricărei demonstrații, Andrei Pleșu invocă un obscur profesor de istoria religiilor de la Universitatea din Ierusalim (un israelit bulgar, sârb, ucrainian sau rus după numele de rezonanță slavă) care scrisese despre existența unor “elemente de spiritualitate răsăriteană identificabile în structurile adânci” ale personalității lui Eliade, respectiv “romanitate, adausuri slave, balcanism, francofilie, intruziuni austriece și germane” (A. Pleșu, *Axa lumii și “spiritul locului”*. *Componenta sud-est europeană a gândirii lui Mircea Eliade*, în vol. *Limba păsărilor*, Ed. Humanitas, București, 1994, p.94).

Culegerea de articole intitulată în mod ridicol *Limba păsărilor* figurează alături de volumul *Despre îngeri* drept marile opere de filosof al religiilor(6) tipărite de Andrei Pleșu. În *Limba păsărilor*, model ilustru de “lăutărisim” ca “un fel de deschidere superficială spre orice subiect” (apud. A.Pleșu), articolul din 1984 consacrat lui Mircea Eliade ar fi despre spațiul de obârșie ca particular îmbinat cu universalul. Si totuși, eseistul de extracție comunistă nu scrie despre universal și particular cum greșit indică titlul: *Axa lumii și “spiritul locului”*. Pleșu nu scrie nici despre arhaicitatea ridicată la rangul de universalitate (v. *Arhaic și universal*, 1981) pe care o evidențiasse la Eliade indianistul Sergiu Al-George, fost deținut politic și demn urmaș al marelui istoric al

religiilor, ca și prietenii săi apropiați, Arion Roșu, Ion Larion Postolache și Cicerone Poghir, marginalizați de teroarea ideologică instituită și menținută de garda veche a Anei Pauker, din care făceau parte Leonte Răutu, Ovid Crohmălniceanu, și alții.

Așa cum se poate deduce din subtitlu, articolul lui Pleșu este despre “*universalitate și universalitate(bis) la Eliade*”. Prima universalitate este privită ca “axă a lumii”. A doua, numită impropriu provincialism ca “spirit al locului”, este *un soi de universalitate de arie mai restrânsă, sud-est europeană*. Andrei Pleșu începuse deslănățul său discurs despre *Componenta sud-est europeană a gândirii lui Mircea Eliade*, adică despre acea universalitate aleasă de obscurul universitar care l-a impresionat atât de mult pe Pleșu (**simile simili cognoscitur**), veștejind “starea de roză ebrietate a patriotismului local”, calul său de bătaie în toate împrejurările când își propune să se refere la valorile majore ale culturii românești. Si totuși, nu credem că faimosul Noica era cuprins de “ebrietatea patriotismului local” când explica *universalismul și românitatea* lui Mircea Eliade (v. Constantin Noica în vol. *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*, 1998).

În octombrie 1981 Constantin Noica vorbea de căutarea de sine a marelui istoric al religiilor, căutare “mai adâncă decât îl îndemna veacul”. În tot ce-a scris, Mircea Eliade s-a căutat pe sine, urmărindu-se “până la izvoarele sale, românești ca și străine” (op.cit.), sfârșind prin a preface (în felul său propriu) iraționalismul aparent (al vieții) în raționalism, în existență cu sens. Chiar dacă multora, - orbiți de mass-media -, opinia lui Constantin Noica nu le este pe plac, credem că ea are mai multă greutate și îndreptățire decât incoerentele păreri despre Eliade avansate de un fals discipol al filosofului Noica, dublat de un fals “filosof al religiilor”.

Note:

- 1.v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Eliade și manipularea post-decembristă perpetuând duplicitatea dinainte de 1989*, pe pagina de internet a autoarei.
2. Micșorarea realei aprecieri de care s-a bucurat Mircea Eliade în lumea academică occidentală a fost realizată prin anii 1984-1985 de Pleșu prin minciuni. Marin Nițescu observase că în comunism, minciuna este “deliberată, calculată, verificată și tipizată, ca o necesitate interioară, ca un instrument indispensabil în dialectica puterii” (M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului*, Ed. Humanitas, 1995, p.353). Dar tactica micșorării importanței culturale a istoricului religiilor se poate observa în toate prezentările lui Eliade făcute de Editura Humanitas prin omiterea distincțiilor academice primite de marele filosof al religiilor (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Eliade și Culianu în universul minciunii post-decembriste*). Pe volumele din 2008 și 2009 Liiceanu oferă cititorilor simple spicui de titluri din opera eliadescă. În lipsa oricărei prezentări biografice, lui Eliade îi sînt trecute pe două liste “opera științifică și filosofică” și “opera literară”, fără minima precizare că în ambele liste e vorba de o selecție de titluri (v. M.Eliade, *Intoarcerea din rai*, 2008; M.E., *India. Biblioteca maharajahului.Santier*, 2008; M.E., *Huliganii*, Ed. Humanitas, București, 2009).
3. Spre deosebire de perseverența micșorare a lui Eliade la fosta Editură Politică, - unde în nenumărate ediții i-au fost publicate o serie de cărți, fără a se fi ajuns nici în 20 de ani la publicarea integrală a operei eliadești -, în bio-bibliografia din volumul lui Andrei Pleșu, *Despre îngeri*, (Ed. Humanitas, București, 2003, p.2), găsim înșirată

întreaga recoltă de onoruri și premii obținute de scriitor fie ca ministru, fie ca rector la Colegiul Noua Europă care “funcționează cu fonduri din străinătate” (apud. Pleșu, rev. “22”, nr.959), și care o are drept directoare pe fata aceluși Leonte Răutu din garda veche a Anei Pauker, din care mai făceau parte Crohmălniceanu, I. Vitner și N. Moraru. În pagina a doua a vol. *Despre îngerii* mai găsim prezentarea lui Pleșu ca “filosof al religiilor”, precum și informația după care, prin faptul că a ținut cursuri despre îngerii la Facultatea de Filozofie, Andrei Pleșu ar fi predat acolo “istoria religiilor”.

4. v. Andrei Pleșu, *Despre îngerii*, Ed. Humanitas, București, 2003, p.160; precum și Isabela Vasiliu-Scraba, *Inspirația angelică a d-lui Pleșu*, în vol. *Propedeutică la eternitate. Alexandru Dragomir în singurătatea gândului*, 2004, pp.100-104 care se poate citi on-line.

5. Cel care (în emisiunea de la TV Cultural din 13 martie 2009) o invidia pe autoarea volumului despre “uitarea fascismului” pentru reușita cărții ei este Mirel Bănică. Volumul său despre Biserica ortodoxă românească în perioada interbelică și implicările ei în politica de dreapta a fost publicată de Polirom. Ea are la bază un doctorat din 2004.

6. În fișa din *Who's who* (Pegasus Press, București, 2002, p. 518), Andrei Pleșu se trece “istoric și profesor universitar”. De aici aflăm că are doctoratul în istoria artei luat în 1980 și că ajunsese la gradul de lector universitar în 1982, la Secția de Istoria și Teoria Artei a Facultății de Arte Plastice (absolvită în 1971), fiind documentarist și muzeograf până pe 28 decembrie 1989. În 1991-1992 apare brusc pe post de profesor universitar la Facultatea de Filozofie, cu toate că făcea pe conducătorul de doctorate în istoria filozofiei încă din 15 octombrie 1990, fără să fie absolvent de filozofie și fără a avea doctoratul în acest domeniu. Cu o ezitare care spune multe, pe volumul *Limba Păsărilor* (Ed. Humanitas, București, 1994) Andrei Pleșu nu a mai trecut că a fost profesor la Facultatea de Filozofie din 1991. El a trecut că ar fi fost “profesor din 1992”.